

^HYARGI KARARLARININ KALİTESİ*

(Çev.) Arş. Gör. Abdulkadir HAŞHAŞ**

GİRİŞ

1- Adaletin kalitesi, Avrupa Konseyi'nin eskiden beri devam eden kaygılarından. Bu kaygı, adalete erişimin kolaylaştırılması, yargılama usûllerinin geliştirilmesi ve basitleştirilmesi, mahkemelerin iş yükünün azaltılması ve hâkimlerin faaliyetlerinin sadece yargısal aktivitelerde yoğunlaştırılması konularında, Konsey'in bünyesindeki sözleşmelerde, önerelerde ve tavsiye kararlarında görülmektedir¹.

2- Bu kapsamda ve Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi'nin (AHDK) görev tanımına da uygun olarak, AHDK, 11 nolu bu Görüş'ü, adaletin kalitesinin en önemli unsuru olan yargı kararlarının kalitesine hasretmiştir.

H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi'nin 11 Numaralı Görüşü, Strasbourg, 18 Aralık 2008

** Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı

¹ Bu konu hakkındaki bütün metinler, Avrupa Konseyi'nin adaletin kalitesine olan ihtiyaca dikkat çektiğini göstermektedir: "Avrupa Konseyi'ne göre kalite için sadece karara bakmak yeterli değildir; olaya geniş çerçeveden bakıldığında adaletin kalitesi, hâkimlere, avukatlara, mahkeme personeline ve hükümle son bulan yargılama usûlünün kalitesine de bağlıdır. Bu yüzden Avrupa Konseyi, kalitenin artırılması için bu konuların her birinde sarfedilen emeğin artırılmasını tavsiye etmektedir." (resmi olmayan çeviri), (Jean-Paul JEAN, "La qualité des décisions de justice au sens du Conseil de l'Europe", Poitiers Üniversitesi, Hukuk ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nde 8-9 Mart 2007 tarihinde düzenlenen "Yargı Kararlarının Kalitesi" konulu konuşmadan. - bkz. "CEPEJ Studies" No. 4).

3- Anlaşılır gerekçelendirme ve çözümlenmeler yargı kararlarının temel gereklerinden ve adil yargılanmanın önemli unsurlarındandır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesi, üye devletlerin bağımsız ve tarafsız mahkemeler kurmasını ve yargılama usûllerini daha etkin usûllere yükseltmesini gerekli kılar. Bu yükümlülüğün gerçek anlamı şudur: Hâkimler, adaleti yerine getirirken, vatandaşın üstün yararı için, hukuki sebepleri ve vakıaları adil ve doğru bir şekilde değerlendirmelidir. Yüksek kaliteli bir yargı kararı, doğru sonuca -hâkimlerin sahip oldukları olanaklar çerçevesinde- adil, hızlı, anlaşılır ve kesin bir şekilde ulaşılmış olmalıdır.

4- Yargı bağımsızlığının bir vatandaş hakkı olarak kabul edilmesi gerektiğini akılda tutarak AHDK, 2001 tarihli (1) nolu Görüşü'nde yargı bağımsızlığını "hâkimlerin menfaatine olan bir ayrıcalık olarak değil, hukukun üstünlüğünün ve adalet arayan ve bekleyen herkesin menfaatine" olarak belirtmiştir. AHDK, 2001 yılından beri görüşlerinde, yargı hizmetinden faydalananların, her sistemde, sadece yargılama haklarına ulaşmalarını garanti altına almayı değil; aynı zamanda verilen kararların kalitesi aracılığıyla yargısal süreçle ulaşılan sonuçlara güven duyulmasının da sağlanması gerektiğini ileri sürmüştür².

5- Bu Görüş'ün amacı, bir yargı kararının değerlendirilmesinin aracı olan ve kanun tarafından tanınmış kanun yollarına başvuru hakkı ilkesini sorgulamak değildir. Bu ilke, demokratik toplumlarda Hukuk Devleti ilkesinin anayasal bir garantisi olan hâkim bağımsızlığının bir sonucudur.

6- AHDK, görevi kaliteli kararlar vermek olan hâkimlerin, yargı kararlarının kalitesinin irdelenmesi ve kalitedeki faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlerin değerlendirilmesi konusunda iyi bir pozisyonda olduklarını dikkate almaktadır.

7- Bir yargı kararı, farklı ülkelerin uygulamalarından ve yargı sistemlerinin kendine özgü yanlarından bağımsız olarak, hukukun genel ilkeleriyle

² Ayrıca bkz. 18 Haziran 2008 tarihinde Estonya'nın Tartu kentinde Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi'nin çalışma grubu ve Estonya'lı hukuk heyetinin katılımı ile Estonya Yüksek Mahkemesi tarafından düzenlenen yargı kararlarının kalitesi konulu konferansın sonuç kısmı.

tanımlanabilecek temel unsurları taşımalıdır. Bunun temelinde, bir yargı kararı ile sadece karara konu olan uyuşmazlık hakkında taraflara hukuki kesinlik sağlayan bir çözüm sunmak değil, aynı zamanda başka uyuşmazlıklar çıkmasını önleyecek bir içtihat oluşturmak ve sosyal barışı güvence altına almak da yatmaktadır.

8- Bayan Maria Giuliana CIVININI tarafından AHDK üyeleri arasında yapılan anket³ sonucu oluşturulan rapor göstermektedir ki, ülkelerin, yargı kararlarının kalitesinin değerlendirilmesinde ve artırılmasında çok çeşitli yaklaşımları bulunmaktadır. Rapor ayrıca vurgulamaktadır ki kalitenin değerlendirmesi için uygulanan yöntemler, her hukuk sisteminin geleneklerine dayanmaktadır. Ama yine de bütün ülkeler kendilerini, birbirine benzer şekilde, karar vermek zorunda olan hâkimlerin mevcut koşullarını geliştirmeye adanmıştır.

9- Bu Görüş'te “Yargı kararı”, AİHS'nin 6. maddesinin kapsamında, aşağıdakileri de kapsayacak şekilde:

- Medenî, Cezaî ve İdarî meselelerde verilen kararlar;
- İlk derece mahkemeleri, İstinaf mahkemeleri, Temyiz mahkemeleri ayrıca Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararlar;
- Geçici kararlar;
- Nihâî kararlar;
- Tek hâkim veya birden çok hâkim tarafından verilen hükümler veya emirler;
- Karşı görüş olan veya olmayan kararlar;
- Meslekten hâkim olan veya olmayanlarla, ikisinin birlikte bulunduğu mahkemelerce verilen kararlar;

bağımsız ve tarafsız mahkemelerce, bir dava veya iş için verilen karardır.

³ Yargı kararlarının kalitesi ile ilgili anket ve verilen cevaplar için AHDK'nın sitesine bakınız: www.coe.int/cpje.

I. BÖLÜM

YARGI KARARLARININ KALİTE FAKTÖRÜ

A. Dış Faktörler: Mevzuat, Ekonomik ve Sosyal Koşullar

10- Bir yargı kararının kalitesi sadece kararı veren hâkime bağlı değildir. Hâkimin dışında, kanunların kalitesi, hukuk sistemine ayrılmış kaynakların yeterliliği ve hukuk eğitiminin kalitesi gibi çeşitli dış etkenlere de dayanmaktadır.

1. Mevzuat

11- Yargı kararları öncelikle, yasama tarafından yürürlüğe koyulan kanunlara dayanmaktadır. Anglo-Sakson Hukuku'nda ise emsal kararlarla koyulmuş kurallara veya prensiplere dayanmaktadır. Bu hukuk kaynaklarının amacı sadece yargı hizmetinden faydalananların haklarının ne olduklarını veya hangi suça hangi cezanın verileceğini saptamak değildir. Ayrıca hangi yargı kararının hangi yargılama usulünden alındığını da belirlemektir. Bu şekilde yasamanın yapmış olduğu tercihler, davaların hangi usülle görüleceğinin yanında, açılacak olan dava tiplerini ve sayılarını da etkilemektedir. Yargı kararlarının kalitesi, çok sık değişen düzenlemelerden, kötü kaleme alınmış veya açık ve anlaşılır olmayan madde metinlerinden ve yargılama usulündeki eksikliklerden etkilenebilir.

12- Bu yüzden AHDK'ya göre, ulusal parlamentolar, yürürlükteki ve tasarı halindeki düzenlemelerin hukuk sistemi üzerindeki etkilerini gözlemlemeli ve değerlendirmelidir. Ayrıca ulusal parlamentolar, hâkimlerin yüksek kaliteli yargı kararları ile yürürlükte ve tasarı halindeki düzenlemelere etki edebilmesini sağlayacak düzenlemeler getirmelidir. Yasama organı yaptığı düzenlemelerin, AİHS ile uyumlu ve uygulaması basit ve anlaşılır olmasını sağlamalıdır. Yorum yapmayı kolaylaştırması açısından, yasama faaliyeti için hazırlanan metinler erişime hazır tutulmalı ve anlaşılabilir bir dille kaleme alınmalıdır. Yargıyı ilgilendiren herhangi bir düzenlemeyle ilgili, parlamentoda müzakere edilmeden önce, bir yargı organı veya ona eşdeğerde bir organın görüşü alınmalıdır.

13- Taraf menfaatlerine uygun, kaliteli kararlara ulaşabilmek için, hâkimlerin, özgürce ve etkili bir karar verebilmelerini sağlayacak -örneğin; dosyayla düzgün bir şekilde ilgilenmesi için gerekli zaman- yasal ve usûli bir çerçeveye ihtiyaçları vardır. Bu konuda AHDK'nın 2004 tarihli ve 6 numaralı Görüşü'nde yer alan "dosya yönetimi" ne ilişkin tartışmalara bakılabilir⁴.

2. Kaynaklar

14- Yargı kararlarının kalitesi hukuk sistemine ayrılan kaynaklarla doğrudan ilgilidir. Mahkemeler, sayıca yetersiz personel ve maddi kaynaklar ile etkili bir şekilde yönetilemez. Hâkimlere verilen ücretin yeterli olması hem hâkimleri etkileme girişimleri için, hem de hâkimlerin davranışları⁵ için bir önlem niteliğindedir. Ayrıca ücretin yeterli olması en iyi adayların hâkimliğe girişini de garanti altına alacaktır. Nitelikli kalem personeli ile hâkim yardımcıları günlük işler ile evrakların hazırlanmasında hâkimin iş yükünü azaltacak bu da mahkemelerden çıkacak kararların kalitesinin artmasına katkı sağlayacaktır. Bu kaynakların eksikliği etkin işleyen bir hukuk sisteminin kaliteli kararlara ulaşmasını imkânsız kılacaktır⁶.

3. Hukuk Aktörleri ve Hukuk Eğitimi

15- Sadece hukuk sistemi içerisindeki aktörlere odaklanılsa bile hukuk sisteminin performansının kalitesi açıkça birçok rol arasındaki etkileşime bağlıdır: polis, savcılar, savunma avukatları, katipler, jüri (uygulanan ülkelerde) vb. Hakim, bu zincirdeki halkalardan sadece birisidir. Üstelik son halka da değildir. Kararların icra aşaması da eşit derecede önemlidir. Sadece yargı kararlarının kalitesine odaklanıldığında, daha önce de söylenildiği gibi

⁴ Özellikle muhakeme hukuku dallarını ilgilendiren, AHDK'nın 2004 tarihli 6 numaralı Görüşü'nü burada anmak gerekir. Bu görüş, kaliteli yargı kararlarının makûl bir süre içinde oluşması için yasamanın maksimum yargılama süresi ile alternatif uyuşmazlık çözümü, ceza hukukunda yer alan uzlaşma kurumu, basit yargılama usûlü ve tarafların usûli hakları gibi konularda denge sağlanması üzerinedir. Ayrıca bu Görüş, alternatif uyuşmazlık çözümü ile ilgili düzenlemelerin finansal kaynaklarının garanti altına alınması konusunu da içermektedir.

⁵ Bkz. AHDK'nın 2001 tarihli 1 numaralı Görüş'ünün 61. paragrafı.

⁶ Bkz. AHDK'nın 2001 tarihli 2 numaralı Görüş'ü.

hâkimlerin performansı, merkezde olmasına rağmen yargı kararının kalitesini etkileyen tek faktör değildir.

16- Yargı kararlarının kalitesi diğer faktörlerin yanında hukukla uğraşan herkesin eğitimiyle de alakalıdır. Bu yüzden AHDK hukuk eğitimi ve hukuk uygulamasının rolüne dikkat çekmektedir.

17- Bu bağlamda hakimler için mesleğin başında ve meslek hayatı boyunca devam eden programlar bulunmalıdır. Bu programlar profesyonel tekniklerin sürdürülmesi ve geliştirilmesini içermelidir. Bu eğitim programları ulusal ve uluslararası düzenlemelerdeki ve hukuki ilkelereki değişikliklerin hakimlere aktarılmasının yanında, önlerine gelen uyumsuzlukların temelinde yatan sorunları anlayacak hukuk dışı bilgi ve tamamlayıcı becerilerin de geliştirilmesini sağlamalıdır.

18- Hâkimlerin ayrıca etik ve iletişim becerileri konusunda da eğitilmeleri gerekmektedir. Bu eğitimler hâkimlerin hem yargılamaya katılan taraflarla hem de kamuoyu ve medyayla olan ilişkilerine yardımcı olacaktır. Hâkimlerin etkili dosya hazırlama ve yönetme becerilerinin (örneğin; bilgi teknolojilerinin, dosya yönetiminin, çalışma tekniklerinin, karar yazma tekniklerinin-bu teknikler hâkimin kendi tarzını seçme takdirinin yanında genel modellerin bulunduğu bir karar yazma kılavuzu- kullanılması) geliştirilmesi eğitimleri dava dosyalarındaki gereksiz gecikmelerin ve aşamaların ortadan kalkmasında ayrı bir öneme sahiptir⁷.

19- Buna ek olarak adliye müdürleri, insan kaynakları yönetimi, dosya akışının yönetilmesi ve düzenlenmesinde stratejik planlama ve bütçenin kullanımı ve finansal kaynakların tüketiminde etkili planlama konularında eğitilmelidir. İdari personel ve hâkim yardımcılarını duruşmalara hazırlık ve dosyaların sorunsuz bir şekilde ilerlemesi konularında özel olarak eğitilmelidir (örneğin; bilgi teknolojilerinin kullanımı, dosya ve zaman yönetimi teknikleri, kararların kaleme alınması, yabancı diller, taraflar ve kamuya ile iletişim ve hukuki araştırma). Bunun sonucunda hakimlerin idari ve teknik

⁷ Broşürler, iyi ve kötü uygulamalara ilişkin örnek olaylar, bir metod dahilinde hüküm yazımına ilişkin standart modeller, bilgi formları ve hâkimler için yargılama usullerini detaylandıran şemalar eğitim amaçlı geliştirilip, hâkimler arasında dağıtılabilir.

konularda görevleri azalacak, böylece hakimler entelektüel bakış açılarına, yargılamanın yönetimine ve içtihat oluşturmaya yoğunlaşabileceklerdir.

B. İç Faktörler: Profesyonellik, Usûl, Duruşma ve Karar

20- Yargı kararlarının kalitesi, hâkimlerin profesyonelliği, yargılama usûlleri, dosya yönetimi, duruşmalar ve kararların doğal unsurları gibi dahili birtakım faktörlere de dayanmaktadır.

1. Hâkimlerin Profesyonelliği

21- Hakimlerin profesyonelliği yüksek kaliteli yargı kararlarının en önemli garantisidir. Hâkimlerin profesyonelliğinin içeriği, yüksek düzeyde hukuk eğitiminin verilmesine ilişkin 2003 tarihli, 4 numaralı ve 2006 tarihli 9 numaralı Görüş ile, bağımsızlık kültürünün gelişimi, etik ve ahlak bilimini içeren 2001 tarihli, 1 numaralı ve 2002 tarihli 3 numaralı Görüşler doğrultusundadır.

22- Bir yargı kararında sadece olayla bağlantılı hukuki meseleler değil, uyumsuzluğun içeriği ile bağlantılı olan, hukuk dışı, ahlaki, sosyal ve ekonomik kavramlar ve gerçeklikler de önem taşımaktadır. Bu da dosyayla ilgili karar verirken hâkimin bu hususları da göz önünde bulundurmasını zorunlu kılmaktadır.

23- Yargı otoriteleri tarafından, yargının performansının değerlendirilmesi ile ilgili yapılan değerlendirmeler ve yönlendirmeler, yargı kararlarının kalitesini ve değerlendirme yöntemlerinin yeterliliğini geliştirecektir.

2. Yargılama Usûlü ve Dosya Yönetimi

24- Eğer amaçlanan, hem taraflar hem de toplum tarafından kabul edilmiş yüksek kaliteli bir yargı kararı ise, yargılama usûlü açık, net ve de AİHS'nin gereklerini sağlıyor olmalıdır.

25- Bununla birlikte yukarıdaki gereklilikleri sağlayan usûl kurallarının varlığı tek başına yeterli değildir. AHDK'ya göre hâkimler usûl kurallarını

etkin bir şekilde ve tam olarak uygulayabilmelidirler. Yargılama usûlünün doğru bir şekilde gelişmesine sebep olacak nihaî ürün, karardır⁸.

26- Bir kararın AİHS'nin 6. maddesi uyarınca makûl süre içinde verilip verilmediği de o kararın kalitesinin önemli unsurlarındandır. Bununla birlikte hızlı yargılama ile AİHS'nin 6. maddesiyle koruma altına alınan adil yargılanma hakkı gibi kalitenin diğer faktörleri arasında çatışma olabilir. Sosyal uyumun ve hukuki kesinliğin korunmasının önemiyle birlikte zaman unsurunda muhakkak göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak zaman unsuru hesaba katılması zorunlu olan tek faktör değildir. AHDK'nın 2004 tarihli, 6 numaralı Görüş'ünde de vurguladığı üzere adaletin kalitesi sadece üretkenlikle eş tutulamaz. Niteleyici yaklaşım, hukuk sisteminin, temel hedefleri yanında sistemin kapasitesini de hesaba katmalıdır. Yargılamanın makûl süre içerisinde tamamlanması hukuk sisteminin hedeflerinden sadece bir tanesidir.

27- Bazı ülkeler dosya yönetimi ve duruşmaların idaresi konularında, işe yarar standart modeller oluşturmuşlardır. İyi bir dosya yönetimine geçişe ilişkin bu tarz girişkenlikler her hâkimce desteklenmelidir.

28- Hâkimler arasındaki bilgi ve tecrübe paylaşımının öneminin de vurgulanması gerekir. Bu tarz bir uygulama hâkimlerin dosya yönetimi üzerinde tartışmaları ve bazı hukuk kurallarının uygulanması sırasında karşılaşılan zorluklar ile oluşması muhtemel uyuşmazlıklara değinilmesi imkânını sağlayacaktır.

3. Duruşma

29- Duruşma, AİHS'nin gereklerine uygun olmalıdır. Böylece taraflar ve toplum için adil yargılanmanın, düzgün tasarlanmış minimum standartları garanti altına alınmış olur. Duruşmalar için yapılacak doğru bir iyileştirme, hem taraflar hem de toplum tarafından, nihaî kararın anlaşılması ve kabul görmesi üzerinde doğrudan bir etki oluşturacaktır. Bu iyileştirmeler, dosyanın düzgün bir şekilde değerlendirilmesi için, hâkimin ihtiyacı olan bütün

⁸ AHDK 2004 tarihli 6 numaralı Görüş'ünde, prensipleri düzenleyen R (84) 5 numaralı tavsiye kararında, hâkimlerin medenî yargılamalarda davanın idaresinde aktif rol almasının önemini vurgulamıştır (özellikle bkz. 90-102 ve 126. paragraflar).

unsurları haiz olmalıdır. Bu da yargı kararlarının kalitesi üzerinde kritik bir etkiye sahiptir. Duruşmalar, AİHM içtihatlarında tanımlandığı gibi düzenlenmelidir.

30- Bir kararın hem taraflar hem de toplum tarafından kabul görmesi isteniyorsa, aleni ve şeffaf bir duruşmanın, silahların eşitliği ve taraflarca getirilme ilkelerine uygun yapılması gerekir.

4. Kararın Doğal Unsurları

31- Yüksek bir kaliteye ulaşabilmek için, etkili bir şekilde icra edilebilirliğin yanısıra, olaya uygun hukuk kurallarının uygulandığının, adil bir yargılanma, ve maddi vakıalara uygun bir değerlendirmenin yapıldığının taraflar ve toplum tarafından farkedilmesi gerekir. Bütün bu sayılanlar kararda mevcut ise taraflar dosyalarının düzgün bir şekilde değerlendirildiğine ve sonuçlandırıldığına, toplum da kararın sosyal barışı tekrar sağladığına ikna olacaktır. Bu hedeflere ulaşmak için ise bazı zorunlulukların yerine getirilmesi gerekir.

a. Açıklık

32- Bütün yargı kararlarının taraflar ve toplum tarafından anlaşılabilmesinin ön şartı, kararın anlaşılır, açık ve basit bir dille kaleme alınmasıdır. Bu da kararın gerekçeyle tutarlı ve herkes tarafından anlaşılabilir bir şekilde yazılmasına bağlıdır⁹.

33- Her hâkim kararı kaleme alırken, eğer mevcutsa bir standart bir model kullanılmalı veya hâkimin kendi tarzını ve karar yapısını oluşturacak opsiyonu olmalıdır. AHDK' ya göre yargı otoriteleri, kararların kaleme alınmasını kolaylaştırmak amacıyla, özet bir metin derleyebilirler.

b. Gerekçe

34- Yargı kararları gerekçeli olmak zorundadır¹⁰. Yargı kararlarının kalitesi kural olarak gerekçenin kalitesine bağlıdır. Düzgün bir gerekçe,

⁹ Konuyla ilgili olarak AHDK'nın 2005 tarihli 7 numaralı Görüşü'nde özellikle 56 ila 61 paragraflara bakınız.

¹⁰ Bu kurala istisna oluşturan durumlar mevcut olabilir. Örneğin, dava yönetimine ilişkin ara kararlar (duruşmanın ertelenmesi gibi), önemsiz usûli meseleler veya çekişmesiz

yargılamanın hızlandırılması amacına ihmal ettirilmemesi gereken bir zorunluluktur. Hâkimlerin düzgün bir gerekçeyle kararlarını hazırlayabilmeleri için makûl bir zamana ihtiyaçları vardır.

35- Gerekçenin açıklanması, sadece tarafların kararı anlamalarını ve kabullenmelerini kolaylaştırmaz, her şeyden önemlisi keyfiyeti önler. Birincisi, gerekçe, hâkimi tarafların taleplerine cevap vermeye zorlar ve bu talepleri karar bakımından adil ve hukuki kılar. İkincisi, yargı sisteminin fonksiyonunu toplum bakımından anlaşılır hale getirir.

36- Gerekçe, tutarlı, anlaşılır, çelişkisiz ve anlamı açık olmalıdır. Gerekçe, hâkimi o kararı vermeye götüren sebepler zincirini, o kararı okuyan üçüncü bir kişiye de göstermelidir.

37- Gerekçe, hâkimin, AİHM tarafından açıkça ifade edilen (savunma hakkı ve adil yargılanma hakkı) prensiplere uygunluğunu yansıtmalıdır. Kişisel özgürlükleri ilgilendiren (tutuklama kararı) veya şahıs ve malvarlığını ilgilendiren (küçüğün koruma altına alınması, taşınır ve taşınmazlar için ihtiyatî haciz) konularda verilen geçici hukuki koruma kararlarında uygun bir gerekçe bildirim zorunludur.

38- Gerekçede tarafların talepleri karşılık bulmalıdır. Diğer bir deyişle iddia ve savunmanın talep sonuçlarının gerekçede karşılık bulması gerekir. Bu önemli bir güvencedir, çünkü tarafların taleplerinin hâkim tarafından incelendiğini ve dikkate alındığını kesinleştirir. Gerekçede, tarafları kötöleyen veya aşağılayan herhangi bir ifade bulunmamalıdır.

39- Hâkimin takdir hakkına bağlı olarak hâkimler vakıalar ve talepler arasından sadece uyumsuzluğun çözümü için gerekli olanlara cevap vermeli-dirler.

40- Kararın gerekçe kısmı illa ki uzun olmak zorunda değildir. Kararın doğru anlaşılır olması ile kısalık arasında bir denge kurulmalıdır.

konular hakkındaki kararlar, yüksek mahkemede yapılan duruşmada ilk derece mahkemesinde aynı temele dayalı yapılan tartışmalar hakkındaki kararlar, jüri kararları ve kanun yolunda verilmesi gereken kararlar, gerekçe yazma zorunluluğuna, o ülkenin hukukuna göre, istisna oluşturabilir.

41- Gerekçe yazma zorunluluğu, savunmanın ileri sürdüğü her iddiaya cevap verme anlamını taşımamaktadır. Bu zorunluluğun kapsamı her kararın özelliğine göre çeşitlilik göstermektedir. AİHM kararlarına¹¹ göre, gerekçe yazma zorunluluğu tarafların talepleri kadar, her ülkenin hukukî düzenlemelerine, örf ve adet hukukuna ve doktrine bağlı olarak değişmektedir. Adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçe, hâkime sunulan, uyuşmazlığın temeli olan çekişmeli hususların değerlendirilmiş olduğunu yansıtmalıdır¹². Jürili yargılamalarda, hâkim, jürinin kararında vakıaların ve çekişmeli hususların açıkça anlaşılır olmasını sağlamalıdır.

42- İçerik açısından karar, uyuşmazlığın temelinde yatan vakıaların ve hukukî sorunların incelendiğini yansıtmalıdır.

43- Hâkim gerekçede vakıaları incelerken, delillere yapılan itirazlara ve bu delillerin kabul edilebilirliğine değinmelidir. Hâkim gerekçede, uyuşmazlığın çözümünde rol oynayan delillerin kuvvetine de değinmelidir.

44- Uyuşmazlık konusu incelenirken uygulanan, ulusal, uluslararası¹³ ve Avrupa Hukuku¹⁴ hukuk kurallarına değinilmelidir. Hâkim gerekçede ilgili anayasal, ulusal ve uluslararası hukuk kurallarına atıfta bulunmalıdır. Mümkün olan yerlerde diğer ülkelerin mahkeme kararlarına veya hukuk kurallarına atıf yapılması faydalı olabilir. Anglo-Sakson hukukunda ise bu bir gerekliliktir.

45- Anglo-Sakson hukukuna tabî ülkelerde yüksek mahkemelerin kararları, benzer hukukî uyuşmazlıklarda bağlayıcı emsal kararlar niteliğindedir. Roma hukukunun uygulandığı ülkelerde yüksek mahkeme kararları, aynı etkiye sahip olmamakla beraber benzer hukukî uyuşmazlıklarda hâkimlere yol gösterme konusunda değerli birer yol göstericidir. Bu yüzden, içinde hukukî meselelerin ayrıntılı incelendiği çalışmalara atıf yapan gerekçeler

¹¹ Bkz. Boldea- Romanya, 15 Şubat 2007, §29; Van de Hurk - Hollanda, 19 Nisan 1994, §61.

¹² Bkz. Boldea- Romanya, 15 Şubat 2007, §29; Helle - Finlandiya, 19 Şubat 1997, §60.

¹³ Bkz. AHDK'nın 2006 tarihli 9 numaralı Görüşü.

¹⁴ "Avrupa Hukuku" kavramı, Avrupa Konseyi ve Avrupa Topluluğu mevzuatlarını da kapsayacak şekildedir.

özenle hazırlanmalıdır. Toplumun ve tarafların beklenti ve ihtiyaçlarının karşılanması için bu özen gösterilmelidir.

46- Birçok dosyada uyuşmazlık konusunun incelenmesi, hukuk kurallarının yorumlanması anlamına gelir.

47- Hâkimin kuralları yorumlamasından bahsederken, hukukî kesinlik ilkesini unutmamak gerekir. Gerçekten de hukukî kesinlik ilkesi, yüksek kaliteli bir yargı sisteminin garantisi olan, öngörülebilirliği ve hukukun uygulanmasını garantiler.

48- Hâkimler, önlerine gelen uyuşmazlıkta ulusal ve uluslararası hukukta yer alan yorum kurallarını uygulayacaktır. Bu konuda Anglo-Sakson hukuku ülkelerinde emsal kararlar yol göstericidir. Roma hukukunun geçerli olduğu ülkelerde ise, görevi hukukta birliği sağlamak olan yüksek mahkeme kararları bu konuda yol gösterecektir.

49- Hâkimler hukuku tutarlı bir şekilde uygulamalıdır. Eğer bir mahkeme müstakâr kararlarından ayrılacaksa bunun gerekçesini kararında açık bir şekilde belirtmelidir. Böyle istisnaî durumlarda mahkemenin, bu yeni yorumunun karar tarihinden veya belirteceği bir tarihten itibaren uygulanacağını belirtmesi yerinde olur.

50- Yüksek mahkemelerdeki iş yükü, karar verme sürecinin hem hızını hem de kalitesini etkileyecektir. AHDK, iş yükünün fazla olduğu yüksek mahkemelerde, kanun yoluna başvuru için o ülkenin hukuk sistemine uygun mekanizmaların uygulanması gerektiğini tavsiye eder.

c. Karşı Oylar

51- Bazı ülkelerde hâkimler oybirliği veya oy çokluğu ile karar verebilirler. Böyle durumlarda karşı oy da çoğunluğun oyu ile birlikte yayımlanmalıdır. Çoğunluğun aldığı karara kısmen veya tamamen katılmayan hâkimin gerekçesi çoğunluğun gerekçesinden farklı hukukî temellere dayanmalıdır. Bu durum kararın içeriğini geliştireceği gibi, hem kararın anlaşılmasına hem de hukukun gelişimine fayda sağlayacaktır.

52- Karşı oylar usûle uygun olarak gerekçelendirilmiş olmalı ve hâkimin vakıaları ve hukuk kurallarını değerlendirmiş olduğunu yansıtmalıdır.

d. İcra

53- Bir yargı kararında hüküm fıkrası açık, anlaşılır ve çelişkisiz olmalı, kolayca etki doğuracak kapasitede olmalıdır. Eğer bir eda hükmünü içeriyorsa neyin yapılacağını, neyin yapılmayacağını veya neyin ödeneceğini içermeli, kolayca icra edilebilir olmalıdır.

54- Bir yargı kararı, AİHS'nin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkına uygun olarak hem makûl sure içerisinde verilmeli hem de mümkün olan durumlarda, kazanan tarafın menfaatine olacak şekilde etkili bir şekilde icra edilebilir olmalıdır. AİHM'nin kararlarında da bu husus vurgulanmıştır. Gerçekten de Sözleşme, insan haklarının teorik olarak korunması amacıyla oluşturulmamış; aksine pratikte ki etkisinin sağlamış olduğu korumayı hedeflemiştir.

55- Bir hüküm aşağıda sayılanlara benzer, temel karakteristik özelliklere sahip olmalıdır:

(i) Her şeyden önce hüküm lafzı ile icra edilebilir olmalıdır. Bununla kastedilen, kararda, açıkça gösterilmiş, uygulanabilir hükümler yer almalıdır. Mahkemenin hükmetmiş olduğu edime ilişkin kesinlik içermeyen veya kafa karıştırma ihtimali bulunan herhangi bir cümle bulunmamalıdır. Anlaşılması zor, farklı anlamlara gelebilecek bir karar, hukuki korumanın etkinliğini ve güvenilirliğini zayıflatacak niteliktedir.

(ii) Bir hüküm ayrıca o hukuk sisteminin icra hukuku kurallarına uygun-nasıl etkili bir şekilde icra edilebilecekse o şekilde- olmalıdır. Çoğu hukuk sisteminde icra aşaması, durdurulabilir veya ertelenebilir niteliktedir. İcranın ertelenmesi veya durdurulması bazı durumlarda şüphesiz ki hukuka uygundur. Ancak erteleme veya durdurma bir taktik hilesi olarak kullanılabilir. İsabetsiz durdurma veya ertelemeler, yargı sürecinin felcine neden olabilir ve yargı kararlarının etkinliğini yitirmesine neden olabilecek stratejiler

geliştirilmesine yol açabilir. Adaletin etkinliğini sağlamak adına bütün ülkeler geçici icra usûllerine sahip olmalıdır¹⁵.

56- Kaliteli bir hüküm (ceza hukukuna ilişkin olmayan), eğer basit ve etkili bir icra usûlü yoksa hiçbir işe yaramayacaktır. Basit ve etkili bir icra usûlünün bir hâkimin gözetiminde olması önemlidir. Hâkimler icra prosedürü sırasında ortaya çıkabilecek zorlukları çözebilmelidir. Bu çözüm, etkili bir icra prosedüründe taraflara lüzumsuz masraflara yol açmamalıdır.

II. BÖLÜM

YARGI KARARLARININ KALİTESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

57- AHDK, bir yargı kararının öncelikle ulusal bir mahkeme tarafından kanun yolu denetimine tabi tutulması ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuru hakkı kapsamında bir denetimden geçmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Üye devletler, yargılama usûllerinin, bir üstteki mahkemenin kararlarında belirtilen gereklilikleri sağladığından emin olmalıdır.

A. Değerlendirmenin İçeriği

58- 90'lı yıllardan bu yana yargı kararlarının sadece esasına ilişkin yapılan değerlendirmelerin, bir yargı kararının kalitesinin değerlendirilmesinde tek başına yeterli olamayacağına dair farkındalık oluşmaktadır. Bu Görüş'ün ilk bölümünde görüldüğü üzere, bir yargı kararının kalitesi, o kararın oluşumuna kadar olan bütün aşamaların kalitesinden etkilenmektedir. Bu yüzden hukuk sisteminin tamamı bir bütün olarak incelenmelidir. Üstelik yargı hizmetinden yararlananların gözünden bakıldığında, dar anlamda kararın hukuki kalitesinin tek başına önemli olmadığı görülmektedir. Yargılamanın uzunluğu, aleniyet, yargılamanın idaresi, hâkimin taraflara yaklaşımı ve yargının toplum gözündeki itibarı da yargı hizmetinden yararlananlar tarafından dikkat edilen değerlerdendir.

59- AHDK, yargı kararlarının kalitesinin değerlendirilmesinde kullanılacak herhangi bir metodun, yargının bağımsızlığına kısmen veya tamamen müdahale etmemesi gerektiğine özellikle vurgu yapmaktadır.

¹⁵ Bkz. AHDK'nın 2004 tarihli 6 numaralı Görüşü'nün 130. paragrafı.

60- Yargı kararlarının kalitesinin değerlendirilmesinde, AİHS'nin temel ilkelerinin tamamının göz önünde bulundurulması gereklidir. Sadece ekonomik veya idari amaçla değerlendirme yapılmamalıdır. Kararların ekonomik açıdan değerlendirilmesinde dikkatli olunmalıdır. Yargının rolü, hukukun uygulanması ve hukuka yapılan etkinin üzerindedir. Bu yüzden sadece ekonomik açıdan yapılan değerlendirme yeterli olmayacaktır.

61- Bir kalite değerlendirme sistemi, sıkı bir şekilde yargı kararlarının kalitesinin artırılmasını hedef almalıdır. Bu sistem sadece bürokratik amaçlara hizmet etmemelidir. Kalite değerlendirmesi yargının harici bir kontrol mekanizması haline gelmemelidir.

62- AHDK, adaletin kalitesinin değerlendirilmesinin, adli teşkilatın bir bütün olarak veya belirli mahkeme türlerine göre veya belirli bir bölge mahkemelerinin değerlendirilmesini ifade ettiğini, yoksa farklı amaçlarla herhangi bir hâkimin yetkinliğinin değerlendirilmesiyle karıştırılmaması gerektiğini vurgulamaktadır¹⁶.

63- Değerlendirme usûlü, özellikle, mevzuatta yapılacak değişiklikler, yargılama usûlünde yapılacak değişiklikler veya geliştirmeler ve hâkimlerin veya mahkeme personelinin ileri eğitimi konularındaki ihtiyaçları tespit etmeyi amaçlamalıdır.

64- Amaçlar, metod ve değerlendirme usûlü doğru bir şekilde tanımlanmalı ve anlaşılabilir olmalıdır. Hâkimler tarafından veya hâkimlerin yoğun katkısı ile belirlenmelidir.

65- Değerlendirme şeffaf olmalıdır. Hâkimlerle ilgili kişisel veya tanımlayıcı veriler gizli tutulmalıdır.

66- Yargı kararlarının kalitesinin değerlendirilmesi, hâkimin kararlarını tekdüze hale getirmemeli, adli gerçeği veya dosyanın kendine özgü durumlarını değerlendirme usûlüne uydurmaya zorlamamalıdır.

¹⁶ Bkz. AHDK'nın 2004 tarihli, 6 numaralı Görüşü'nün 34. paragrafı ile 2007 tarihli, 10 numaralı Görüşü'nün 52 ila 56 ve 78. paragrafları.

67- Kararların değerlendirilmesi sistemi, her türden ve dereceden mahkemeyi, her türlü uyuşmazlığı ve bunları çözmek için gerekli olan uzmanlığı ve yeteneği, göz önünde bulundurarak oluşturulmalıdır.

B. Değerlendirme Metodları

68- AHDK'ya göre değişik değerlendirme metodlarının harmanlanmasında fayda vardır. Farklı kalite unsurları arasındaki bağlantı ile farklı kaynaklardan elde edilen veriler (hem nicelik hem de nitelikle ilgili veriler) birlikte kullanılmalıdır. Sadece bir değerlendirme metodu diğerlerine tercih edilmemelidir. Değerlendirme metodları bilinebilir olmalı ve anlaşılabilir bir şekilde tanımlanmalı, bilimsel bir titizlikle hazırlandığı ve bilimsel bir bilgi olduğu yönünde tanıtımda bulunulmalıdır. Her şeyin ötesinde değerlendirme sistemi, kararın yerindelğine müdahale etmemelidir.

69- AHDK, devletlerin birbirinin aynısı değerlendirme sistemlerini kabul etmelerinin mümkün olmadığını göz önünde bulundurmaktadır. Bu Görüş'ün de amacı, çeşitli değerlendirme sistemlerini ayrıntılı bir şekilde tanımlamak değildir. Neredeyse imkânsız olan bu yöntem yerine her devletin kendi tecrübeleri doğrultusunda seçim yapabileceği en uygun metodlar listesini oluşturmak amaçlanmıştır.

1. Hâkimlerin Kendi Kendilerini Değerlendirmeleri ve Yargı Sistemi İçerisindeki Diğer Aktörler Tarafından Değerlendirilmeleri

70- AHDK, akran değerlendirmesi ve hâkimlerin öz değerlendirmeleri konularında üye devletleri teşvik etmektedir. Ayrıca AHDK, harici kişilerin (avukatlar, savcılar, hukuk fakültesi profesörleri, vatandaşlar, ulusal veya uluslararası sivil toplum kuruluşları gibi) de değerlendirmeye katılmaları konusunda tavsiye vermektedir. Bu harici katılım yargının bağımsızlığına olumsuz bir etki yapmamalı, yargının saygınlığını da azaltmamalıdır. Bu yüzden yargı kararlarının değerlendirilmesinde öncelik, etkili ve zamanında sonuçlanan bir kanun yolu usûlü olmalıdır.

71- Yüksek mahkemeler, oluşturdukları içtihatlarla, kendi yaptıkları hukuk uygulamalarıyla ve hazırladıkları yıllık raporlarla yargı kararlarının kalitesinin değerlendirilmesine katkıda bulunabilirler. Bu sebeple yüksek

mahkemelerin kararlarının anlaşılır, istikrarlı ve tutarlı olması son derece önemlidir. Ayrıca yüksek mahkemeler yargı kararlarının kalitesine, alt derece mahkemeleri için hazırlayacakları yönergelerle katkıda bulunabilirler. Bu yönergeler, mevcut kararlar hakkında, uygulanabilir prensipler şeklinde olabilir.

2. İstatistiksel Metodlar

72- Niceliksel istatistik metodu çeşitli derecelerdeki mahkemelerin tutmuş olduğu istatistiklerden oluşmaktadır (devam eden dosya sayısı, açılan dosya sayısı, karara bağlanan dosya sayısı, her dosyada yapılan duruşma sayısı, iptal edilen duruşma sayısı ve yargılamanın uzunluğu gibi). Mahkeme yapılan işlemlerin sayısı, vatandaşların ihtiyacı ile yargının kapasitesini ölçmede önemli bir mihenk taşıdır. Bu kapasite, yargının kalitesinin ölçülmesinde kullanılan göstergelerden bir tanesidir. Bu metod, mahkeme hareketliliğini ölçmekle birlikte tek başına, verilen kararların kalitesinin değerlendirilmesinde yeterli değildir. Kararların niteliği dosyanın özelliğine göre değişebilir. Örneğin bir hâkim, miktar veya değer bakımından küçük bir davada birbiri ile bağlantılı birçok karar verebilir. İstatistikler tek başına her zaman doğru sonuca götürmeyebilir. Bu yüzden istatistiklerin her zaman bir içerikle birlikte sunulması gerekir. Buna rağmen bu metod, dosyanın makul süre içerisinde görülüp görülmediğini ya da iş yükünün etkisini değerlendirmede ek başka bilgilerle kullanılabilir ve mahkemenin işyükünün düzenlenmesinde alınacak önlemlerin belirlenmesinde kullanılabilir.

73- Niteliksel istatistik metodunda kararlar, türlerine, konularına ve karmaşıklıklarına göre sınıflandırılırlar. Bu metod, değişik türdeki dosyaların etkili ve doğru bir şekilde tevziini sağlamak ve bir mahkemenin kaldırabileceği minimum ve maksimum iş yükünün ölçümüne olanak sağlar. Bu metodun en önemli özelliği, belirli türdeki davaların veya uyuşmazlıkların kendine özgü durumlarının dikkate alınması ve verilen karar sayısı az olsa bile harcanan emeğin hesaba katılmasıdır. Niteliksel istatistik metodunun en önemli zorluğu, hangi faktörlerin değerlendirmeye alınacağı ve bu faktörleri tespit etmeye yetkili olan makamın neresi olacağı sorularına cevap bulmaktır.

74- Kanun yoluna başvuru dosyalarının sayısı ile onanan kararların sayısı objektif olarak belirlenebilir olmasına rağmen bir kalite göstergesi olarak dikkate alındığında tamamen görecelidir. Buna rağmen AHDK, kanun yoluna başvuru dosya sayısı ile onanan dosya oranının, kararların kalitesini yansıtmayacağını belirtmektedir. Onanan bir karar, yüksek mahkeme hâkiminin temyiz konusu hakkında yapmış olduğu bir değerlendirmeden başka bir şey değildir. Belki de onanan bu karar, daha yüksek bir mahkeme tarafından bozulacak bir karar olabilir¹⁷.

3. Yargı Sistemi İçerisinde Kurul'un Konumu

75- Yargı kararlarının kalitesini değerlendirecek olan ulusal veya uluslararası bir Kurul, yürütmenin etkisinden bağımsız kişilerden oluşmalıdır. Bu Kurul'a yapılacak olası herhangi bir baskıdan kaçınmak için, yargı için en üst bir oluşumun mevcut olduğu ülkelerde¹⁸, Kurul, sadece yargı kararlarının kalitesinin değerlendirilmesi ile yetkilendirilmelidir. Kurul'un içinde, verilerin toplanması ve kalitenin değerlendirilmesi, yargının disiplin işlerinden sorumlu departmandan tamamen farklı bir departman tarafından gerçekleştirilmelidir. Yargı için en üst bir oluşumun mevcut olmadığı devletlerde, yargı kararlarının kalitesinin değerlendirilmesi, hâkimlerin bağımsızlığını garanti altına alan bir yapı bünyesinde yapılmalıdır.

ANA SONUÇLAR VE TAVSİYELER

a) Yasama tarafından yürürlüğe konulan kanunların kalitesi, yargı kararlarının kalitesine etki eden harici unsurlardan bir tanesidir. Bu yüzden yasamanın yapmış olduğu düzenlemelerin uygulama üzerindeki etkileri ile hazırlanmış olduğu tasarıların hukuk sistemi üzerindeki etkilerini takip etmesi ve değerlendirmesi önemlidir.

b) Kaliteli kararların oluşması, yeterli beşeri, finansal ve fiziksel kaynakların varlığına ihtiyaç duyduğu kadar, sistemdeki hâkimlerin mali güvencelerinin sürdürülmesine de bağlıdır.

¹⁷ Bkz. AHDK'nın 2004 tarihli, 6 numaralı Görüş'ünün 36. paragrafı.

¹⁸ Yargı işleri ile ilgili bu üst yapı, AHDK'nın 2007 tarihli, 10 numaralı Görüşü'ndeki tavsiyeler doğrultusunda kurulmalı ve yürütülmelidir.

c) Yargı kararlarının kalitesinin yükseltilmesinde, hukuk eğitiminin, hâkimlerin ve hukukla ilgili meslek mensuplarının eğitiminin olağanüstü bir önemi vardır.

d) Ayrıca hâkimlere hukuk dışı konularda da eğitim sağlanması, mahkeme personelinin idarî ve teknik konularda eğitilerek hâkimi bu görevlerde rahatlatması ve hâkimin zamanını hüküm vermenin entellektüel boyutuna odaklanmasının sağlanması da oldukça önemlidir.

e) Açıkça görülüyor ki yargı kararlarının kalitesinin standardı, hukuk sistemi içerisindeki sayısız unsurun birbiriyle olan etkileşiminin bir sonucudur.

f) Hâkimlerin profesyonelliği, yargı kararlarının kalitesinin en önde gelen garantisi ve yargı kararlarını etkileyen dahili unsurlardan en önemlisidir. Profesyonellik, bünyesinde, hâkimlerin iyi düzeyde bir hukuk eğitiminden geçirilmesini, bağımsızlık kültürünün, etik ve ahlak biliminin geliştirilmesini barındırır. Profesyonellik hâkimin sadece hukukî konularda değil hukuk dışı konularda da farkındalığının olmasını gerektirir.

g) Yargı kararlarını etkileyen diğer dahili unsurlar usûl ve dosya yönetimidir. Usûl, açık, anlaşılır, şeffaf ve öngörülebilir olmalıdır. Hâkim, yargılamayı aktif ve isabetli bir şekilde yürütüp, yönetebilmelidir. Karar, makûl bir süre içerisinde verilmelidir. Ancak, yargılamanın sürati hesaba katılması gereken tek faktör değildir. Adil yargılanma hakkı, sosyal uyum ve hukukî kesinlik de göz önünde bulundurulması gereken faktörlerdendir.

h) Hâkimler arasında danışma toplantıları ve dosya yönetimine ilişkin uygulamalar teşvik edilmelidir.

i) Duruşma AİHM kararlarında tanımlandığı şekilde düzenlenmeli ve AİHS'nin tüm gereklerini yerine getirmelidir. Bu, hem taraflar hem de toplum için adil yargılanmanın ve diğer standartların garanti altına alınmasını sağlar.

j) Yüksek kalitedeki bir kararın kilit unsurları, yargılamanın adil bir şekilde yürütülmesi, hukuk kural ve ilkelerinin doğru uygulanması, maddî vakıaların doğru değerlendirilmesi ve icra edilebilirliktir.

k) Kararlar anlaşılabilir olmalı; açık ve basit bir dille kaleme alınmalıdır. Hâkimler, isterlerse kendi tarzlarını oluşturabilmeli veya standart modellerden birini kullanabilmelidir.

l) AHDK, yargı otoritelerinin, yargı kararı yazımı konusundaki örnek uygulamaların tanıtıldığı bir katalog hazırlamalarını tavsiye etmektedir.

m) Yargı kararları kural olarak gerekçeli olmalıdır. Kararın kalitesi, gerekçesinin kalitesine bağlıdır. Gerekçelendirme hukuk ilkelerinin yorumunu içerebilir. Gerekçelendirme hukukî kesinliği ve tutarlılığı her zaman sağlamaya çalışmalıdır. Ancak bir mahkeme daha önce vermiş olduğu karardan dönmek isterse bunu yeni kararında açıkça belirtmelidir.

n) AHDK, her ülkenin geleneklerine uygun bir üst mahkemeye başvuru yolunu düzenlemesini tavsiye etmektedir.

o) Karşı oylar, kararın içeriğinin gelişmesine katkıda bulunurlar ve hem kararın hem de uygulanan kuralların anlaşılmasına yardımcı olurlar. Bu karşı oylar tamamen gerekçeli olmalı ve kararın metninde yer almalıdır.

p) Hem kararın kendisi hem de hüküm fıkrası açık ve karşılığa mahal vermeyen bir dille yazılmalıdır. Şarta bağlı olmayan, etkisini hemen gösterecek şekilde, bir şeyin yapılması veya yapılmaması veya bir şey verilmesi durumunun açıkça belirtildiği, icraya elverişli bir şekilde kaleme alınmalıdır.

q) AHDK, bir yargı kararının ulusal bir mahkeme tarafından kanun yolu denetimine tabi tutulması ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuru hakkı kapsamında bir denetimden geçmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

r) Hukuk sisteminin tamamı yargı kararlarının kalitesi bakımından gözden geçirilmelidir. Yargılamanın uzunluğu, şeffaflığı ve yargılamanın yönetilmesi konularına özel ilgi gösterilmelidir.

s) Değerlendirme AIHS'nin temel prensiplerine uygun olarak yapılmalıdır. Sadece ekonomik veya idari sebeplerin ışığında değerlendirme yapılmamalıdır.

t) Yargı kararlarının kalitesinin değerlendirilmesinde kullanılan herhangi bir metod, yargının bağımsızlığına bir müdahale aracı olarak kullanılmamalıdır. Bu metodlar, bürokratik bir araç olarak veya başka amaçlar için

kullanılmamalıdır. Hâkimlerin profesyonel yeteneklerinin değerlendirilmesi ile yargı kararlarının kalitesinin değerlendirilmesi farklı şeyler olup, başka amaçlar için hâkimlerin değerlendirilmesinde kullanılmamalıdır. Her şeyden öte değerlendirme sistemleri kararın yerindelğine müdahale etmemelidir.

u) Her şeyden öte değerlendirme süreci ihtiyaçların tanımlanmasını amaçlamalıdır. Eğer ihtiyaç varsa mevzuatta yapılacak değişiklikleri veya yargılama usûlünde yapılacak değişiklikleri ve geliştirmeleri veya hâkimlerin veya mahkeme personelinin ileri eğitimini amaçlamalıdır.

v) AHDK, farklı değerlendirme metodlarının harmanlanmasında fayda olduğunu vurgulamaktadır. Değerlendirme metodlarının, bilimsel bir bilgi, alan ve ilgi olduğu göz önünde tutulmalı ve buna uygun olarak metodlar, anlaşılır ve şeffaf olmalıdır

w) AHDK, akran denetimi ve hâkimlerin öz denetimi konularını teşvik etmektedir. AHDK ayrıca, yargının bağımsızlığına gölge düşürmeyecek şekilde, değerlendirmeye harici katılımların olmasını da tavsiye etmektedir.

x) Yüksek mahkemeler hazırlamış oldukları yıllık raporlarla, vermiş oldukları içtihatlarla ve yapmış oldukları hukuk uygulamalarıyla yargı kararlarının kalitesine ve değerlendirilmesine katkı da bulunabilirler. Bu nedenle yüksek mahkemelerin içtihatlarının açık, tutarlı ve istikrarlı olması büyük öneme sahiptir.

y) Bütün yargı işleri için bir oluşumun bulunduğu yerlerde, değerlendirme, bu oluşumun kontrolü altında, böyle bir oluşumun bulunmadığı yerlerde ise hâkimlerin bağımsızlığını garanti altına alan bir yapının kontrolünde yapılmalıdır.